

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Каріна Алексєєва

ФУНКЦІЇ І ВЛАСТИВОСТІ ІНТЕРТЕКСТУ: МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ ПОНЯТТЯ ПОХІДНОЇ

У статті представлено систематизацію і класифікацію інтертексту за функціями та властивостями, проаналізовано зв'язки номіналізації та часток енергійності політичних промов А. Меркель, Ю. Тимошенко, П. Порошенка і Г. Коля на рівні міжнародних відношень у вигляді цілісної ієрархічної структури.

Ключові слова: генерація, властивості, функції, інтерсуб'єктивність, гіперзв'язність, інтермедіальність.

Генерація та аперцепція закодованої інформації у вигляді текстів у перманентному відрізі дозволяє нам говорити про безкінечність породження нових смислів, стрижень яких є пересічною точкою пересічних констант одного вербалізованого поля, яке представляється «широким культурним контекстом» [2; с. 9] на базі інтердискурсивності [3, с. 5], що спрямовує до вияву ланцюгової структури: інтердискурс – інтердискурсивність – дискурс – дискурсивність – інтертекст – інтертекстуальність – текст – текстуальність, де власне текст стає і виявляється інтертекстом на основі інтертекстуальності.

Теорія інтертекстуальності або міжтекстової діалогічності була запропонована у 20-х роках ХХ століття М. Бахтіним [3], але під час становлення постструктуралізму набула нового трактування. **Метою** написання статті ми обрали цілісний аналіз функцій і властивостей інтертексту, синтез потенцій яких дає існування поняттю смислеспородження. **Об'єктом** дослідження виступає інтертекст у цілому, а **предметом** – функції і властивості інтертексту.

Інтертекст представлений комплексом спільних елементів різнобічних продуктів когнітивної діяльності [3, 150], новим вербалізовано-фоновим знанням [2, 9], яке локалізується між вертикальними осями мінімум двох текстів і – відповідно – контекстів [6, 429], де постійним складником є слово-дискурс із невизначеністю в адресаті, адресанті та значенні [7, 15]; інтеракцією прецедентних текстів, прецедентних найменувань, виразів і ситуацій [9, 125]; результатом контактування прецедентних феноменів і текстів [4, 109]; взаємозв'язком реакцій на реакцію [1, 6]; специфічною риторичною побудовою [8, 39]; онтологічним продуктом тексту [5, 554-555] та елементами «наукового тексту, що створює багатовекторний науковий діалог, дискусію, реалізовану на експліцитному та імпліцитному рівнях» [цит. за: 5, 557]; функціонально-семантично-структурною єдністю [2, 20]. Як наслідок, інтертекст можна продемонструвати та представити схематично у вигляді векторної точки перпендикуляра, проведеного між вертикальними осями, яка динамічно пересувається від одного тексту до іншого доти, поки цілісно не сформується новий текст, із вібруючим звуком низьких частот. Синтез і перехідність спільних точок текстів дозволяє розвиватися трансформації тексту на імпліцитному й експліцитному рівнях настільки, що слово-дискурс нашаровує багатозначність у бінарному прагматичному відношенні.

Генерування нових смислів прирівнюється до іманентної структури тексту [8, 36], яка неможлива без експліцитної структури, але протистоїть їй як прагматичній структурі. За умови аналогічності експліцитної і прагматичної структур внутрішньої наявності експліцитної структури в прагматичній контрарно виявляється об'єктивна структура за власної аналогічності до іманентної, або знаходження іманентної структури в об'єктивній. Зважаючи на це, імпліцитні елементи або лексеми іменуватимуться об'єктивними, а експліцитні – суб'єктивними. За такої умови в разі появи об'єктивних реакцій, побудованих на домінанті іманентних реакцій, на суб'єктивні реакції відповідно до дискурсивних раціональних принципів двох та більше адресатів можливі взаємозв'язки між двома та більше системами реактивних елементів, внаслідок чого може сконструюватися новий інтертекст.

Спираючись на вище описану дефініцію, можна констатувати, що домінантною властивістю інтертексту є рівневість за наступними компонентними категоріями: реакція в реакції, слово в слові і текст у тексті за відповідною ієрархією. Загалом це виявлено в експліцитному показнику всупереч імпліцитному, який вербалізується в цих категоріях, якщо виводити синтагматично компонентні категорії: слово в реакції, текст у слові та текст у реакції.

З евристичного підходу видається явною горизонтальність інтертекстуальних зв'язків між текстами, іншими словами, – синхронічність, що вказує на важливість створення інтертексту відповідного темпорального показника.

Можна зспрогнозувати, що створення нових інтертекстів відбувається за геометричною прогресією, задля чого в тексті наявний подвійний текстовий фундамент, який і є основним для тексту та є його визначником. Потрібно продемонструвати низку функцій і властивостей, характерних інтертексту та співвідносних з текстом.

Функціями інтертексту визначаємо (з опертя на праці Н. С. Валгіної [2, 173] та Ю. М. Лотмана [8, 430–441]: гіпервербалізація – гіповербалізація (міра згорнення – розгорнення тексту відносно інтертексту); трансформація; мовленнєва і мовна організація; семантичне наповнення одиниць (міра достатності-недостатності в межах одного); контактування; розмежування; конкретизація змісту; створення мікротем і макротем; діалогізація; оцінювання; інтеграція (тематична і структурна); тема-рематична ієрархія; ланцюгове моделювання тема-рематичної ієрархії; варіативна інтеракція (синтагматична і парадигматична); актуальне членування; текстотворення; категоризація; повторна номінація; текстуальне обмеження; врегулювання семантико-стилістичної напруженості; інтенсифікація інформативних якостей інтертексту засобами повторної номінації; комбінація семантико-синтаксичного та композиційно-стилістичного членувань; стилізація (авторська); селективне формування варіативних стандартних форм реалізації мовленнєвих ситуацій; квалітативізація вияву ознак і форми; співвіднесеність і модифікація рематичних компонентів; уніфікація тема-рематичних ядер; контекстуалізація; інтеракція визначально-квалітативних розповсюджувачів; виокремлення та уніфікація типів мовлення; співвіднесення екстра- та інтралінгвальних показників; інформаційна компресія; референційне декодування (повне або неповне); розширення семантичного поля; переактуалізація смислів; різночитання; висвітлення периферійних подій; подвійне звеличення словесної зображувальності; квантитавізація мовних елементів; актуалізація модернізації відомих виразів; семантичне перевтілення; семантично-синтаксична іронізація; ідентифікація відомих виразів; підстановка нових компонентів у готову структуру;

розщеплення лексичних компонентів і їх використання у різних частинах інтертексту; енергетична атракція лексем із семантичного поля з парадигматичного та синтагматичного рядів; риторичне поєднання «речей» і «знаків речей»; багатократне кодування; зближення далеко дистанційованих або взаємно неперевідних кодів; поєднання текстів різних епох; поєднання (смісьове і формальне) одиниць. З огляду на це діахронічна і синхронічна подієвість інтертекстів існує і реалізується на мовних і мовленнєвих рівнях, унаслідок чого інтертекст може слугувати засобом переакцентуації і переструктуризації думки.

Властивостями інтертексту (на основі робіт Н. Ю. Георгінової [3, 149–155]; Ю. М. Лотмана [8, 430–441]; Н. С. Валгіної [2, 173]) є пресупозитивність; об'єктивність-суб'єктивність; темпоральність; просторовість; невідповідність між виразом і відображеною в ньому ситуацією; цілісність і зв'язність (комунікативна і структурна); взаємозумовленість одиниць семантико-граматичного (синтаксичного) та композиційного рівнів; об'єктивізація прагматичних установок текстів і авторів; наявність диктуму (змістової інформації) та модусу (додаткової інформації); інформативність; семантична значущість компонентів виразу; гіперзв'язність; контактність і дистантність у розташуванні співвіднесених слів; сумісність абзацного і синтаксичного членувань; стереотипність; складність / простота взаємодії текстів; прецедентність; регулятивність інформаційної насиченості тексту; експліцитність / імпліцитність; напруженість / ненапруженість структури; мовленнєва надмірність / недостатність; подвійна закодованість певних частин тексту; інтерсуб'єктивність; амбівалентність (історія в текстах і тексти в історії); інтердискурсивність; інтермедіальність (взаємозв'язок дискурсу з невербальними знаковими системами); метадискурсивність (взаємозв'язок з іншими вербальними дискурсами). За таких умов генералізація, опозиційність і об'єктивізація, як загальні властивості інтертексту, уможлиблюють виявлення на основі знань вербальних складників мовлення одного дискурсу невербальних знань і компонентів мовлення на рівні іншого дискурсу.

Проаналізувавши промови українських і німецьких політиків, ми встановили зв'язки між рівнями номіналізації у виступах А. Меркель і Ю. Тимошенко, П. Порошенка і Г. Коля. У центрі уваги постали провідні політичні міфи і маркери номіналізації: *не, ще, так, також* – із можливим подальшим винайденням ланцюгового ряду похідних.

Ґрунтуючись на описаних теоретичних засадах, можемо виявити, що текстотворення в математичному вимірі функціонує таким способом:

$$((2x)^4)', \quad ((4x)^2)', \quad \left(\left(\frac{1}{-4}\right)x^{-32}\right)', \quad \left(\left(\frac{1}{4}\right)x^{32}\right)'$$

Таким чином, текст може мати чотири похідні, а інтертекст – їх породжувати.

Ми співвіднесли контексти із номіналізацією та маркерами номіналізації щодо кожного українськомовного та німецькомовного політика.

1. Ю. Тимошенко:

Економіка країни: я (6) – не (4);

Міжнародні відносини: я (4), нас (4), ми (4) – не (8);

Внутрішньополітичні відношення: я (2), ми (6), наше (3), нам (4), нас (2), ви (5), вони (2) – не (11);

Політичні прогнозування: я (5), він (2), її (2), всю (2) – не (8).

Політичний міф: *керівник*.

2. А. Меркель:

Економіка країни: нас (4), ми (9), вони (2), всі (2) – також (18);

Міжнародні відносини: нас (3), я (3), ми (6), ваші (2), все (2) – також (22);

Внутрішньополітичні відношення: ми (9), я (6) – не (10);

Політичні прогнозування: я (6), всіх (2), ви (9), децю (2), ми (7), нам (2) – також (8).

Політичний міф: дипломат.

3. П. Порошенко:

Економіка країни: я (2), ми (5), ви (2) – не (4) – так (2);

Міжнародні відносини: ми (4), нашого (2), вам (2);

Внутрішньополітичні відношення: всього (2);

Політичні прогнозування: всіх (3), я (6), ми (3), нам (2) – не (2);

Політичний міф: пасивний демократ.

4. Г. Коль:

Економіка країни: нас (3), ми (2), він (4), я (10), нього (2), цю (2), мене (2) – не (5) – так (6);

Міжнародні відносини: я (5), ми (2), нас (3), вони (2) – не (5) – також (2) – ще (6);

Внутрішньополітичні відношення: ми (6), вас (2), ви (11), мої (4), я (5) – не (4) – ще (2);

Політичні прогнозування: нашої (3), я (4), ви (3), наша (2), мої (2), хто (2), ми (2) – також (2);

Політичний міф: слуга народу.

У лінгвоментальності українців в контексті економіки спільні прономен *я* із різницею 4 та частка *не* з однаковою частотністю 4. У контексті міжнародних відносин надаються спільні прономен *ми* із частотністю 4 із невизначеністю на рівні часток. У контексті внутрішньополітичних відношень спільних елементів не виявлено. У контексті політичних прогнозувань спільні прономен *я* з частотністю 5-6 із часткою *не* з частотністю 8-2. Виявлено доміанти *я* та *не*, які визначають простоту та пасивність, отже, фіксуємо негативність вербальних компонентів іміджів. У міжкодовому вирізі – німецькомовному та українськомовному виявлено: у контекстуальному вирізі економіки країни виступають спільні елементи *ми* із частотністю 9-5 і спільнокореневі лексеми *так* (2) – *також* (18); у контексті міжнародних відносин політиків поєднує прономен *ми* з частотністю (6)-(4); у контексті внутрішньополітичних відносин спільних елементів не виявлено. Політичні прогнозування представляють спільні прономен *я* із частотністю 6, *ми* з частотністю (7)-(3) і *нам* із частотністю (2).

У комунікативних іміджах А. Меркель і Г. Коля наявна спільність чотирьох елементів *я-ми-нас-ви*, де виявлена пряма пропорційна частотність номіналізації з найвищою експліцитністю показників у промовах А. Меркель. У контексті економіки країни у Г. Коля та Ю. Тимошенко спільними елементами виступають *я* з частотністю (10)-(6), *не* з частотністю (5)-(4). Міжнародні відносини пропонують спільні складники *я* (5-4), *нас* (3-4), *ми* (2-4) та частку *не* з частотністю (5-8). Внутрішньополітичні відносини дають представлення наявності спільного *ми* з частотністю (6), *я* (5-2) та частки *не* (4-11). У прошарку політичних прогнозувань ми маємо: спільний елемент *я* (4-5). В українськомовній лінгвоментальній картині світу прономен *я* викликає частку *не* з боку Ю. Тимошенко, а прономен *ми* викликає *не* з боку П. Порошенка. У німецькомовній лінгвоментальній картині світу прономен *ми* викликає частку *також* з боку А. Меркель, незважаючи на агональність, і прономен *я* викликає *так*, *також* з боку Г. Коля. Можна зробити висновок, що синтагматичний ряд *я-не* визначає міф керівника, *ми-не* – міф пасивного демократа, *ми-також* – міф дипломата, *я-також* – міф слуги народу.

Номіналізація вказує на експліцитну (Ю. Тимошенко і Г. Коль) або імпліцитну (А. Меркель, П. Порошенко) емотивність, а енергія є маркером ментальності. За рівнем емотивності: 1 – Ю. Тимошенко, 2 – Г. Коль, 3 – П. Порошенко і 4 – А. Меркель. За рівнем входимості комунікативних іміджів: 1 – А. Меркель, 2 – Г. Коль, 3 – Ю. Тимошенко і 4 – П. Порошенко. Тоді: *також-так-ще-не* (3,4) – ланцюговий ряд похідних за спадом, враховуючи показник енергії. З цього випливає, що ранговість категорій *емотивність-входимість комунікативних іміджів* обернено пропорційна, а структурна першість у наданій категоріальності позначає *дезінтеграцію-інтеграцію* відповідно.

Підбиваючи підсумок, можна сказати, що властивості і функції інтертексту відображено на вербалізованих структурах комунікативних іміджів, де велику роль відіграють пресупозитивність; взаємозумовленість одиниць семантико-граматичного (синтаксичного) та композиційного рівнів, гіперзв'язність та інтермедіальність. Виявлено, що похідний ряд конструється за рівневою входимістю одного тексту в інший: чим вище рівень, тим менша емотивність.

Перспектива дослідження полягає у розгляді питання інтертексту в межах синергетичного та лінійно-когнітивного підходів.

Список використаної літератури

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Сост. С. Г. Бочаров; Текст подгот. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина; Примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
2. Валгина Н. С. Теория текста: [учебн. пособ.] / Н. С. Валгина. – М.: Логос, 2003. – 173 с.
3. Георгинова Н. Ю. Интердискурсивность, интертекстуальность, полифония: к соотношению понятий / Н. Ю. Георгинова // Вестник Ленинградского гос. ун-та им. А. С. Пушкина, Филология. – СПб.: ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2014. – Т. 1, Вып. № 4. – С. 149–155.
4. Кондратенко Н. В. Интертекстуальність в українському політичному дискурсі / Н. В. Кондратенко // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: Київський національний університет імені Т. Шевченка, 2009. – Вип. 26. – Ч. 2. – С. 108–112.
5. Кондратенко Н. В. Категорія інтертекстуальності в сучасній українській мові / Н. В. Кондратенко // Науковий вісник Чернівецького національного університету: [зб. наук. праць]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – Вип. 475–477 : Слов'янська філологія. – С. 552–557.
6. Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / Пер. с франц. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 656 с.
7. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман / Ю. Кристева // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / Пер. с франц., сост., вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: ИГ Прогресс, 2000. – С. 427–457.
8. Лотман Ю. Текст у тексті / Ю. Лотман // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 430–441.
9. Новиков С. А. Явление прецедентности в языке и современная когнитивная теория / С. А. Новиков // Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2013. – Вып. № 10 (77). – С. 124–127.